

KİTAPÇILAR ÜLKESİ FİNLANDİYA*

Pentti KUOPIO

Finlandiya'nın kitapçıları, bu ülkedeki Batı kültürünün bir parçası ve Germen - İskandinav geleneğinin aynasıdır. Ülkedeki iki dev kitapçı dükkânı, dünyanın en kesif kitapçı dükkânları ağından birinin doruğunu teşkil ederler. Bunlar kendilerine özgü dükkânlardır; dünyanın hiç bir şehrinde benzerleri yoktur. Fin kitapçıları kırtasiye ve benzeri malzemeler de satan genel kitapçılardır.

Finlandiya'da kitap satımı önceleri ciltçiler ve din adamları tarafından yapılırdı. Finlandiya'nın ilk kitapçı dükkânı, Turku Akademisi'ne bağlı olarak 1640 yıllarında Turku'da açılmıştır. Kitap satıcıları basım ve yayıncıların mümessilleri idiler. Bağımsız ilk kitapçılar, 1700'lerin sonunda Finlandiya'nın en büyük şehirlerinde görünmeye başladı. Millî birliğe doğru atılan adımlar, ilköğretimin genelleştirilmesi, okuma yazma oranındaki artış ve kitap ticaretinin teşkilâtlanması, 1800'lerin sonunda kitapçı dükkânlarının canlı bir şekilde yayılmasına yol açtı. Diğer İskandinav ülkelerinde olduğu gibi Finlandiya'da kitapçılar Almanya'da oluşan sisteme göre kitaplarını komisyon karşılığı veya numune olarak alırlar. Bu sistem hâlâ geçerlidir ve küçük bir çok kitapçı dükkânlarındaki kitapların çoğu, yayıncılar tarafından gönderilen numunelerdir. Böylece, küçük kitapçı dükkânları bile müşterilerine geniş ve çeşitli yayınlar sunabilirler. Büyük kitapçı dükkânlarında komisyon karşılığı kitap stoku önemsizdir, çünkü numune olarak gönderilen kitap sayısı, büyük teşebbüsler için pek küçük kalır.

1971 yılına kadar kitaplar, karton kaplı ucuz kitaplar hariç olmak üzere, sadece kitapçı dükkânlarında satılıyordu ve fiyatlarını da yayıncılar tesbit ediyordu. Bu sabit fiyat sistemi artık Finlandiya'da yoktur. ve fiyatlar bir fikir vermek, yol göstermek için konulmaktadır. Kısıtlamaların kaldırıldığından beri kitap kulüpleri, kitap bayileri (ki bir firma altı yüzden fazlasını yönetmektedir), perakende yiyecek maddesi satan dükkânlar, iskontolu mal satan mağazalar ve süper mağazalar kitap ticaretinin bir bölümünü idare etmektedirler. Buralarda satışlara hakim olan kitaplar «Best-seller»lerdir ve Kasım-Aralık aylarında satışlar zirveye ulaşır. Kitap kulüpleri müstesna olmak üzere, diğer satış kanalları henüz büyük bir önem kazanamamışlardır.

* Books from Finland. A Quarterly Review, No. 3, 1975, p. 74 - 76'dan çevrilmiştir.

Finlandiya'nın bağımsız bir Cumhuriyet olduğu 1917 yılından 1960'ların ortalarına kadar kitapçı dükkânlarının sayısı önemli derecede artmıştır. Bu dönemden sonra, kitap satımındaki sınırlamaların kaldırılmasından, perakende ticaretinde genel bütünleşme temayülünden, kırsal alanlardan kentlere doğru insan göçünden ve bugün Finlandiya'da küçük dükkânların iş ve ticaret imkânlarının az oluşundan dolayı kitapçı dükkânlarının sayısında hafif bir azalma olmuştur.

Bununla beraber, Finlandiya'nın şimdiki kitapçı dükkânları ağı küçümsenemez. 1974 sonu itibariyle ülkede:

- 306 adet, komisyon karşılığı stoklara sahip A tipi kitapçılar
- 127 adet, komisyon karşılığı stoklara sahip küçük kitapçılar
- 72 adet, komisyon karşılığı stoklara sahip olmayan küçük kitapçılar
- 103 adet, yukarda sayılan kitapçıların şubeleri
- 608 adet, toplam kitapçı mevcuttur.

Bu demektir ki 4,7 milyon nüfusa sahip Finlandiya'da 7,700 kişi başına bir kitapçı düşmektedir. Bu rakamlar göstermektedir ki Finlandiya dünyanın en yoğun kitapçı dükkânları açısından birine sahiptir. Nüfusu, yüzölçümü ve ekonomik kaynakları Finlandiya'dan daha fazla olan İsveç'te ise sadece 300'den biraz fazla kitapçı dükkânı vardır. Nüfusun dağılmasına paralel olarak Finlandiya'da kitapçılar da ülkenin her yanına dengeli olarak yayılmıştır.

Kitapçı dükkânlarının çoğu, bir iki yardımcıyla işletilen küçük aile teşebbüsleridir. Özellikle kırsal bölgelerde kooperatif kitapçıları yaygındır. Bunların satışları yüksek değildir, fakat karşılığı, stokları, mahalli halkın ihtiyaçlarını karşılamada yeterlidir.

Ülkede satılan kitapların çoğu, büyük üniversite şehirlerindeki kitapçılar tarafından satılmaktadır. Finlandiya'da satılan kitapların yarısından fazlası altmış büyük kitapçı tarafından satılmaktadır. Helsinki'deki Akateeminen Kirjakauppa (Akademi kitapçısı) ve Suomalainen Kirjakauppa (Fin kitapçısı) emsalsizdir. Birer blok arayla kurulmuşlardır; her birinin 2000 metrekarelik satış yeri alanı ve on binlerce kitaptan oluşan stokları vardır; her türlü yurt-ıçi ve yurt-dışı yayımlar bu iki kitapçı aracılığı ile sipariş edilebilir. Bunlar aynı zamanda dış ülkelerden getirtilen kitapların da toptan satıcısıdır ve Finlandiya'daki bütün kitapçıların yabancı dillerde yayımlanmış kitap ihtiyaçlarını karşılarlar.

Son zamanlara kadar okul çocukları kitapçıların önemli bir müşterisi grubunu teşkil ediyorlardı. Mevcut okul reformunun tamamlanma-

sından sonra, 16 yaşından küçük çocukların bütün okul kitapları Belediyelerce sağlanacaktır. Belediyelere kitap satışı çok az kâr getirdiği veya hiç kâr getirmediği için, bu sektörün bir kısmı, eğitim mälzemeleleriyle iştigal eden teşebbüslere ve yayıncılara intikal etmiştir. Fakat Finlandiya, dünyada en yüksek tahsil oranlarından birine sahiptir; bu sebeple de kitapçılar, eğitimde temel öğrenimi tamamlayanların ihtiyacını karşılamağa devam edecektir.

Kütüphaneler kitaplarını kitapçılardan satın alırlar ve bu satışlar kitapçıların faaliyetinin köşe taşlarıdır. Kitapçılar kütüphanelere yeni kitapların ya örnek nüshalarını gönderirler veya kütüphaneci kesin kararını vermeden önce yeni kitaplarla ilgili ön bilgileri inceler. Kitapçılarla kütüphaneler arasında sıkı bir işbirliği mevcuttur.

Fin kitapçıları her tür yayın satan dükkânlardır. Hepsi de roman ve müracaat kitapları, okul kitapları, çocuk ve gençlik yayınları satarlar. Dinî yayınları satan bir kısım kitapçılar hariç tutulursa, ihtisaslaşmış kitapçı dükkânlarına rastlanmaz. İki resmî dili bulunan Finlandiya'da, her iki dilin konuşulduğu bölgelerde hem Fince ve hem de İsveççe yayınlanmış kitaplar bulunur. Yabancı dillerde yayınlanan kitaplar, özellikle üniversite şehirlerindeki büyük kitapçılarda satılır. Ülkede yirmi kadar bu tür kitapçı mevcuttur.

Kitap satışlarından elde edilen kâr, Finlandiya'daki sık kitapçı dükkânları aşını ayakta tutmağa yeterli değildir. Bütün kitapçılar, kitapların yanında, büro mälzemeleri ve ev kâğıtları da depo ederler. Kitapçılar aynı zamanda yazı eşyası ve kırtasiye ticaretinde de ihtisaslaşmıştır ve teknik resim çizme âletleri, resim mälzemeleri v.s. stoklarına da sahiptirler. Daha büyük yerleşme merkezlerinde, ticareti arttırmak için, ilaçlar, plâklar, kasetler, oyuncaklar, hediyeelik eşyalar v.s. gibi mälzemeleri de satarlar. Kitap satışları, bütün satışlarının aşağı yukarı yarısını teşkil eder ve kırsal alanlarda bu, yarının altına da düşer. Fakat kitap satışları, diğer mälzeme satışlarının da bel kemiğini teşkil eder.

Kitap ticareti yirminci yüzyılın ilk yıllarında teşkilâtlanmıştır. 1969 yılında, eski kitapçılar cemiyeti ile kırtasiyeciler cemiyeti, yeni adıyla Kitapçılar ve Kırtasiyeciler Cemiyeti namı altında birleştiler. Kitapçıların yanında sadece kâğıttan mamul çeşitli mälzeme satan dükkân ve mağazalar da bu cemiyetin üyesi bulunmaktadır. Bununla birlikte, son olarak zikredilen bu dükkân ve mağazalar bugün süratle yok olmağa yüz tutmuşlardır. Cemiyetin amacı, kitap ticaretini geliştirmek, üyeler arası rekabet potansiyelini güçlendirmek ve kitap sahasında eğitim standardını yükseltmektir.

Perakende satış alanındaki umumi temayüle paralel olarak, kitapçılarn adedi de düşmeye devam edecektir. Bu husus, kitapların mevcudiyetini etkilemeyecektir. Çünkü kapanacak kitapçılar daha çok büyük kitapçı mağazalarının şubeleri olacaktır. Finlandiya, hâlen dünyanın en önde gelen kitap ülkelerinden biridir. 1980'lerde de kitapçılar yine uygarlığın habercisi ve müjdecisi olacaklardır.

Çeviren: Avni DABIL